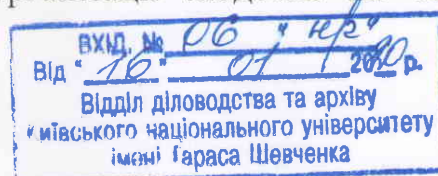

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію Шелухіна Володимира
Анатолійовича «Епістемологічний вимір концепції мікро-макро
переходів Дж. С. Колмена», поданої до спеціалізованої вченої ради
Д 26.001.30 Київського національного університету імені Тараса
Шевченка на здобуття наукового ступеня кандидата соціологічних наук
за спеціальністю 22.00.01 – теорія та історія соціології

Попри майже 180-літнє існування соціологічної науки, у ній дотепер відсутня визнана усіма соціологами єдина загальна теорія. Така загальна теорія мала б, по-перше, визначити фундаментальні та інваріантні властивості соціальної реальності, що підлягають вивченню, і, по-друге, орієнтувати дослідників на розробку і практичну перевірку загальних абстрактних законів та моделей цих властивостей.

Через відсутність такої загальної теорії, визнаної соціологічною фаховою спільнотою, серед соціологів спостерігається вкрай незначна однотайність із приводу предметної ділянки соціології, її вихідних аналітичних засновків, стратегій теоретизування та методології аналізу. Теоретична соціологія фрагментована на розрізнені конкуруючі напрями теоретизування. Відтак фахова соціологічна спільнота роздроблена на автономні дослідницькі угруповання та осередки із часто несумісними концептуальними мовами, предметними ділянками досліджень та критеріями їх плідності. Змістова несумісність поняттєвого складу різних версій соціологічного теоретизування унеможлиблює коректне порівняння та узагальнення результатів емпіричних досліджень, що ґрунтовані на них. Значною мірою ці негативні тенденції проявляються і в межах соціологічної спільноти України.

Водночас у світовій соціології здійснюється пошук тих концептуальних ділянок, на яких можливий консенсус представників різних версій теоретизування. Чільні теоретики намагаються упроваджувати й узгоджувати між конкуруючими угрупованням соціологів єдині поняття, що позначають ключові властивості соціальної організації людства на всіх рівнях, та

методологічні принципи пояснення динаміки цих властивостей. Розробляються різні перспективні версії загальної теорії соціології. Досвід цього розроблення має неабияке значення для української соціології.

Спроби розробки засад загальної теорії свого часу здійснювали чільні класики соціології О.Конт, Г.Спенсер, Е.Дюркгайм, М.Вебер, В.Парето, Т.Парсонс. Натомість Р.Мертон вважав розроблення загальної теорії («універсальної системи соціологічної теорії») передчасним і безперспективним за сучасного йому стану розвитку соціології. Утім, попри скепсис та неоднозначне сприйняття, розроблення у різних версіях засад загальної теорії у найближчому до нас часовому відтинку тривало й триває.

Такими версіями можна вважати загальну теорію соціальних систем Н.Лумана, теорію практики П.Бурдьє, теорію комунікативної дії Ю.Габермаса, загальну теоретичну логіку соціології, постпозитивістські засади загальної соціологічної теорії та культурсоціологію Дж.Александера, теорію структурації Е.Гіденса, загальну теорію соціальних систем Н.Лумана, теорію раціонального вибору Дж.Колмена та ін. Доробок більшості згаданих та інших чільних теоретиків-сучасників суто в розробленні засад загальної теорії соціології недостатньо вивчений з огляду на досвід емпіричних досліджень в Україні.

Рівень обізнаності соціологічної спільноти України із сучасним станом та перспективами загального теоретизування в соціології наразі не відповідає потребам і можливостям наукової рефлексії сучасного українського суспільства, яке інтегрується у європейський та глобальний соціальний простір. Це вимагає спеціальних історичних досліджень досягнень у розбудові підвалин загальної теорії соціології. Необхідне уточнення пізнавальних можливостей різних альтернативних версій загальної теорії стосовно перехідного суспільства, що зазнає докорінних перетворень.

Зауважені обставини увиразнюють надзвичайну актуальність, затребуваність і своєчасність дисертації Шелухіна Володимира Анатолійовича «Епістемологічний вимір концепції мікро-макро переходів

Дж. С. Колмена», поданої до спеціалізованої вченої ради Д 26.001.30 Київського національного університету імені Тараса Шевченка на здобуття наукового ступеня кандидата соціологічних наук за спеціальністю 22.00.01 – теорія та історія соціології.

Презентована дисертація є вагомим кроком на шляху осмислення досягнень світового соціологічного теоретизування, впровадження його плідних ідей у вітчизняний соціологічний теоретичний дискурс та емпіричний соціологічний аналіз. Зокрема, я засвідчую, що поточні результати дисертаційного дослідження Шелухіна В.А., оприлюднені у його статтях, з великою зацікавленістю вивчалися та плідно використовувалися науковими співробітниками відділу історії та теорії соціології Інституту соціології НАН України у перебігу виконання науково-дослідної роботи «Сучасний стан та перспективи метатеоретизування у соціології» (державний реєстраційний номер роботи – 0117U0004438) у 2017–2019 роках. Тобто доробок дисертанта вже знайшов своїх вдячних адресатів у середовищі академічних соціологів, бо тема порушена ним у дослідженні має всі ознаки фундаментальних наукових досліджень.

Дисертант обрав для втілення амбітну мету, що полягала у реконструкції епістемологічного виміру формування концепції мікро-макро переходів Дж.С.Колмена. Непересічність його дослідницького підходу при цьому виявилася передусім у доволі нетривіальній для нашого національного соціологічного дискурсу методологічній орієнтації на постпозитивістську соціальну епістемологію П.Фюєрабенда. З цього погляду дисертант розуміє під епістемологічним виміром концепції систему вихідних припущень і пізнавальних принципів, а також інституційно закріплених критеріїв доведення, прямо не пов'язаних з емпіричною верифікацією концептуальних положень, які, утім, конституують загальну дослідницьку логіку. Зауважені методологічні уподобання уможливили глибшу проникливість його при осягненні епістемологічного контексту Колменової концепції мікро-макро переходів.

У підсумку було отримано низку важливих результатів, наукову новизну яких увиразнює їх однозначна альтернативність стосовно підходів інших дослідників (Дж.Ельстера, М.Гацкова). На підставі своїх досліджень дисертант сміливо спростовує усталені у соціології позиції останніх, виявляє неабияку критичність в оцінках доробку Дж.Колмена, переглядає та творчо реінтерпретує канонічні трактування його у соціології. Його відповідні твердження ґрунтовно і всебічно аргументовані.

На мій погляд, дисертація Шелухіна В.А. є виявом нової якості соціологічного історико-теоретичного дискурсу в Україні. Ця нова якість оприявнюється презентаціями доробку молодшого покоління фахової соціологічної спільноти України. Це покоління дослідників цілком готове результативно працювати за сучасних значно жорсткіших інституційних вимог стосовно провадження наукових досліджень. І не виключено, що саме його представникам, зокрема, дисертанту, вдасться подолати загумінковість нашої національної соціологічної традиції та повноцінно інтегруватися у світовий соціологічний дискурс.

Значущість дисертаційного дослідження Шелухіна В.А., за моїм переконанням, полягає в тому, що, за умови впровадження отриманого ним нового знання у науково-дослідницький та навчально-освітній процеси, воно сприятиме: 1) більшій інтеграції українських соціологів у світову соціологічну спільноту внаслідок підвищення рівня їх обізнаності із станом та перспективами соціологічного теоретизування у світовому масштабі; 2) поглибленню концептуальної сумісності досліджень автономних дослідницьких угруповань та осередків у межах фахової соціологічної спільноти України; 3) покращенню можливостей популяризації теоретичних досягнень світової соціологічної спільноти в Україні, а відтак – підвищенню авторитету соціології та науки загалом у нашому суспільстві.

Концептуальні побудови та висновки презентованої дисертації вирізняються солідною обґрунтованістю та науковою достовірністю і засвідчують високу якість здійсненого дослідження. Бездоганна логіка та

вишукана наукова лексика викладу підкреслюють високий фаховий рівень дисертанта, його самостійність та оригінальність як дослідника.

Дисертант досліджує також метатеоретичні аспекти доробку Дж.Колмена. Зокрема, у тексті дисертації неодноразово згадуються його «метатеоретичні підстави», «метатеорія», «метатеоретичні засновки», «метатеоретичні засади». Позаяк ці аспекти фігурують у дослідженні, на мій погляд, не зайвою у ньому була б також і спроба виразнішої ідентифікації метатеоретизування Дж.Колмена за допомогою відповідних типологій Дж.Ритцера, С.Фукса, В.Волеса та ін. Втім, дисертант керувався власною логікою дослідження, і зауважений тут момент перебуває радше на периферії його визначеного предметного поля. Відтак цей мій закид відбиває суто мої поточні наукові уподобання, не є категоричною претензією до дисертанта і жодним чином не піддає сумніву безперечно високу якість та значущість запропонованого ним дисертаційного доробку.

Основні положення дисертаційної роботи теоретично й методологічно обґрунтовані та становлять особистий внесок дисертанта у розвиток історико-соціологічного знання в Україні. Зміст дисертації достатньо вичерпно відображений у публікаціях дисертанта, які розкривають основні положення дослідження. Автореферат теж цілком адекватно відбиває зміст дисертації.

Вважаю, що Шелухін В.А. надзвичайно результативно розв'язав важливе наукове завдання реконструкції епістемологічного виміру формування концепції мікро-макро переходів Дж.С.Колмена.

Дисертація цілком відповідає профілю та паспорту спеціальності 22.00.01– теорія та історія соціології, формальним вимогам нормативних документів, зокрема Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, із змінами у 2015–2016 рр.

Відтак наявні цілком достатні підстави для підсумкового висновку спеціалізованої вченої ради про те, що дисертаційна робота Шелухіна

Володимира Анатолійовича є завершеним і самостійно виконаним дослідженням, а її автор однозначно заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата соціологічних наук за спеціальністю 22.00.01 – теорія та історія соціології.

Офіційний опонент

доктор соціологічних наук, доцент,

завідувач відділу історії та теорії соціології

Інституту соціології НАН України

14 січня 2020 р.

 В.С.Резнік

